

Сања Милић*
Универзитет у Источном Сарајеву
Педагошки факултет у Бијељини

УДК 371.213:371.212-056.45
Оригинални научни рад
10.7251/NSK1413008M

Дубравка Колунџић
Специјалистичка поликлиника ВМА
Београд

Владо Симеуновић
Универзитет у Источном Сарајеву
Педагошки факултет у Бијељини

МОДЕЛОВАЊЕ РАДА СА ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА

Апстракт: *С обзиром на то да се у школском систему јавља јасна потреба за образовањем даровитих ученика према посебним програмима, као и за давањем практичних упутстава која би могла да пруже помоћ заинтересованом наставном особљу да развију програм у својим школама, у раду су се настојале утврдити врсте и структуре подстицаја који се обликују за даровиту дјецу у школској средини, те се на основу утврђеног стања предложити дидактичко-методички модели који се могу успјешно имплементирати у васпитно-образовни систем Републике Српске.*

Питања у раду директно се односе на систематску идентификацију даровите дјеце, тимски приступ раду са даровитим ученицима, израду посебних програма за рад са даровитим, моделовање наставе са даровитим ученицима, афирмацију даровитости и даровитих ученика у свим сегментима друштва.

Кључне ријечи: *даровитост, модели рада са даровитим.*

Увод

Циљ рада је да се утврди на који начин наставници основних школа приступају проблему рада са даровитим ученицима, те да се на основу утврђеног стања дају дидактичко-методичка упутства и смјернице за рад са даровитим ученицима у основним школама.

С обзиром на то да би модел обогатене средине Јосифа Рензулија (Renzulli, 1977), као једна од најефикаснијих организација рада са даровитим ученицима, у ближој будућности могао да заживи и на нашим просторима, биће испитано који су услови за његову имплементацију у наш образовни

* msanja@telrad.net

систем. Дакле, пошло се од претпоставке да у нашим школама не постоји организован и систематичан рад са даровитим ученицима.

Метод

Истраживањем су обухваћене све основне школе на подручју Семберије. Одговори су тражени од 150 наставника разредне наставе јер су њихови ставови о даровитим ученицима од пресудног значаја за било какве покушаје стварања организационих претпоставки за рад са даровитом дјецом. У овом раду ће се користити сервеј метод, што нам омогућава примјену анкете за учитеље о организацији рада са даровитим ученицима.

Анкетом су се настојале утврдити врсте и структуре подстицаја који се обликују за даровиту дјецу у школској средини, као и то колико су наставници у нашим школама заинтересовани да се суоче са проблемима у овом значајном пољу друштвеног живота, а који се директно односе на: систематску идентификацију даровитих ученика, тимски приступ раду са даровитим ученицима, израду посебних програма за рад са даровитим, организовање наставе са даровитим ученицима и афирмацију даровитости и даровитих ученика у свим сегментима друштва.

Резултати и дискусија

Систематска идентификацији даровитих ученика

Препознавање даровитих ученика је први корак у њиховој идентификацији, али и нужан предуслов за успјешну реализацију наставног процеса. Знања и способности наставника која су неопходна за овај процес чине значајну компоненту професионалних компетенција (Ђорђевић и други, 2007). Због тога се од сваке школе очекује да има израђен систем за откривање и развој даровитости код ученика. Процјена даровитости од стране само једне особе је субјективна и врло често подлијеже личном искуству, жељама, надама и пројекцијама. Појединачни субјективни посматрач само у ограниченом броју подручја даровитости располаже стручним знањем, те се често догоди да таленти повезани са другим областима дјеловања код многе дјеце остану неоткривени (Види: Kraft & Semke, 2008).

На основу података добијених путем анкете која је спроведена међу наставницима разредне наставе, дошло се до податка да у нашим школама не постоји систематска идентификација даровитих ученика.

Табела 1.: Систематска идентификацији даровитих ученика

Одговори наставника	фрек.	%
У вашој школи постоји систематска идентификација даровитих ученика.	12	8,00
У вашој школи редовно се прикупљају информације о различитим способностима, интересовањима и стиловима учења ученика.	3	2,00
Прикупљене информације се редовно прегледају и ажурирају.	24	16,00
Прикупљене информације се користе у савјетодавном раду са родитељима.	24	16,00
Не прикупљамо информације.	99	66,00

С обзиром на то да систематска идентификација подразумијева укључивање психолога, педагога, вршњака, учитеља и родитеља у препознавање знакова даровитости (George, 2005), као и то да су они свакодневно присутни у школској средини и да покушаји таквог приступа откривању даровитих појединаца не изискују већа материјална улагања, ово је поражавајући податак. Сигурно је да оваква пракса неповољно утиче на укупни развој даровитих појединаца, те да већина њих и заврши школу а да се не посвети нимало пажње њиховим могућностима, или се посвети мало, али не довољно. Неоткривањем изванредних способности код ученика школа директно штети друштву у коме дјелује. Не треба закључивати да су само наставници „криви“ за пропусте који су у вези са идентификацијом ученичких способности, али они су ти који би требало да први примијете проблеме у пракси и надлежним лицима и институцијама дају импулс да треба реаговати. Међутим, посебан проблем је и што у школама нису разрађени никакви поступци прикупљања података о ученицима, који би се користили као основа за стварање организационих претпоставки за рад са даровитим ученицима.

Могуће је навести више разлога за неприкупљање података. Први је тај што не постоји систематски приступ овом проблему у нашем образовном систему, други, што то изискује педантност и вријеме, а трећи, што ни они сами не знају могућности употребе прикупљених података.

Ако узмемо у обзир то да у школама не постоји систематско праћење појединаца, онда овакво стање у вези са прикупљањем, редовним ажурирањем и употребом података о ученичким способностима охрабрује, јер говори о томе да учитељи самоиницијативно воде бригу о даровитим ученицима. Од изузетне важности је састављање портфолија за сваког ученика у коме су детаљно описане његове јаке снаге, те да они треба, осим података који су у вези са школом, да садрже податке који се односе на ваншколске чиниоце, првенствено на учеников психофизички развој и породицу.

У тријадном обогаћеном моделу школске средине за потребе прикупљања, ажурирања, класификације и анализе података користи се „таленат портфолио“ (Renzulli, Reis & Smith, 1981). Препоруке и смјернице за израду ове форме која представља основ за доношење одлука о могућности развоја даровитости укратко ћемо приказати.

Прикупљене информације фокусирају се на снагу, а не на дефицит, и користе се за доношење одлука о могућности развоја талента кроз редовну наставу, обогаћене кластере, континуум посебних услуга и друге облике рада са даровитим.

Ради утврђивања особина ученика које су релевантне за развој даровитости, Рензули препоручује посматрање рада ученика, интензивне студије случаја усмјерене на аутентичну примјену когнитивних, афективних и мотивационих процеса који се јављају у току рада на постављеним задацима.

Овај проширени приступ идентификацији даровитих ученика од суштинског је значаја уколико желимо да уложимо истински напор у инкорпорацију програма за даровите у редовне наставне планове и програме. Он је, такође, у складу са флексибилном концепцијом развоја даровитости, која је камен темељац нашег рада и наше бриге за промовисање једнакости у посебним програмима.

Тимски приступ раду са даровитим ученицима

Развој даровитости је стратешко питање школског система сваке земље, те је, стога, неопходно системски радити на унапређивању и подршци даровитим ученицима који су највреднији национални ресурс. За креирање наставног процеса који је неопходан за развој потенцијала даровитих ученика, првенствено су одговорни наставници који су у директном односу са њима.

С обзиром на то да су тимови наставника једна од основних организационих компоненти модела обогаћене средине, ми смо имали намјеру да испитамо да ли се у нашим школама тимски приступа раду са даровитим ученицима и какве су могућности да се то у будућности оствари.

Табела 2. Тимски приступ раду са даровитим ученицима

Одговори наставника	фрек.	%
У раду са даровитим ученицима формирамо тимове наставника за потребе такмичења и сличних активности.	66	44
Учитељи сами раде са даровитим ученицима из свог одјелења.	84	56
Самостално састављам задатке уз помоћ литературе.	73	44
Задатке састављам у сарадњи са другим наставницима.	39	26
Користим задатке које су саставили други.	15	10

Користим исте задатке за све ученике.	24	16
Био бих на челу неког тима који се бави развојем појединих аспеката даровитости.	48	32

Из одговора учитеља о томе да ли се тимски ради са даровитим ученицима, може да се закључи да се само у случајевима када се организују такмичења из различитих области формирају тимови за заједнички рад.

Иако тимска настава захтијева бољу опремљеност школе наставним средствима и флексибилну величину школског простора, као и обучене кадрове за организацију рада у тимовима, сматрамо да већина школа, посебно градских, има могућности за рад према оваквој концепцији. Организујући рад у тимовима, ученицима се обезбјеђују могућности да осјете како раде и други наставници. Исто тако, наставницима се пружа могућност да обрађују оне дијелове садржаја за које сматрају да су најкомпетентнији.

Разлог због кога се у нашим школама на овакав начин не обезбјеђује квалитетнији и економичнији приступ наставним садржајима можемо, прије свега, да потражимо у ставовима наставника о тимском раду. Питали смо наставнике да ли би били вође тимова који би се бавили развојем даровитости, и добили податак да је само једна трећина наставника заинтересована да у планирању, припремању и реализацији наставе за даровите ученике сарађује са осталим наставницима у оквиру исте или сличне области, док већина њих, тачније 68,00% жели да и даље остане изолована од својих колега.

Ови подаци говоре о томе да већина наставника вјероватно никада није примјењивала тимску наставу, те стога, они нису ни свјесни које су њене предности. Исто тако, наставници у школама и немају толику слободу да самостално формирају тимове који ће радити са даровитим ученицима, што значи да су за непримјењивање тимске наставе одговорни и руководиоци школа, као и педагошко-психолошке службе.

Рензули са сарадницима предлаже да се као једна од основних организационих компоненти обogaћене средине, формирају тимови наставника који ће заједнички планирати, припремати, реализовати и вредновати наставу са даровитим ученицима, из оних области које им највише одговарају и чије садржаје најбоље познају (Renzulli, 1992).

Ако би се учесници у наставном процесу ослободили предрасуда и стереотипа о функционисању наставе, те се усудили да прихвате нешто ново, али истовремено и у многим земљама провјерено, створили би се повољни услови за формирање тимова наставника који би обезбиједили економичну и ефикасну, али квалитетну наставу.

Израда посебних програма за даровите

У раду са даровитим ученицима полази се првенствено од дефинисања циљева учења, као и израде посебних програма. Прије него их изради, наставник треба да одреди циљеве за сваку активност коју жели да оствари, затим да детаљно анализира и класификује наставне садржаје у оквиру сваке активности, да формулише питања и одговоре, да обезбиједи изворе знања и сл.

Наставници прихватају посебне програме за даровите ученике у мјери у којој они не ометају учениково обављање редовних школских обавеза (Maksić, 2006).

Уколико се настоји унаприједити процес наставе и учења потребно је створити услове за ефикасну индивидуализацију наставе која би потпомогла оптималном развоју способности и особина личности даровитих ученика. Да би се то постигло, најприје је потребно дефинисати циљеве који желе да се остваре у наставном процесу за оне ученике чији образовни захтјеви превазилазе границе унапријед постављених циљева.

Стратегијом подстицања даровитости код ученика требало би предвидјети да све школе у својим програмима рада дефинишу основне циљеве који ће осигурати подстицајно окружење у коме ученици могу развијати потенцијале и постићи високе стандарде у учењу.

Табела 3. Израда посебних програма за даровите

Одговори наставника	фрек.	%
Наша школа дефинише посебне циљеве и исходе учења у раду са даровитим ученицима.	18	12
Наша школа дефинише посебне циљеве само за потребе такмичења.	54	36
У нашој школи израђују се посебни наставни програми за рад са даровитим ученицима.	15	10

Подаци који су добијени показују да се у нашим школама, у већем броју случајева, не дефинишу посебни циљеви и исходи у раду са даровитим ученицима. Само у зависности од специфичних потреба школе поједини наставници одређују посебне циљеве и исходе, а само мали број њих дефинише их за сваки час. Наставници који посебно планирају наставне активности за даровите су навели да њихови програми углавном садрже евиденције даровитих ученика, план рада за сваки час, евиденција награда и сл. Одговори наставника, дакле, указују да подршка развоју даровитих није усмјерена на израду посебних програма за даровите у редовној настави.

Сматрамо да је разлог недефинисања посебних циљева за даровите ученике то што не постоји организована подршка даровитим ученицима на нивоу државе. Док наставници у основним школама у РС морају да посебно израђују планове и програме, а тиме и да дефинишу циљеве учења за сваки час за оне ученике који имају одређене тешкоће у развоју, у раду са даровитим није такав случај.

С обзиром на то да планирање и програмирање и редовне наставе ствара огромне потешкоће и захтијева много времена и напора, овакав налаз је био и очекиван.

Основни разлог за то је што наставници не познају технике којима се наставни планови и програми прилагођавају различитим потребама ученика. У нашој педагошкој литератури тешко је пронаћи смјернице и упутства за процес модификације редовних наставних планова и програма.

Процедуре за модификацију наставних планова и програма које предлаже Рензули (1985) су:

1. сабијање (компактирање) и
2. анализа уџбеника и уклањање досадног садржаја из њега.

Како се врши компактирање процеса?

Прва од три фазе компактирања процеса састоји се од *дефинисања циљева и исхода* одређене наставне јединице или теме. Основни циљ ове фазе је да донесе што боље појединачне програмске одлуке, тј. да досадно градиво замијени занимљивим.

Друга фаза модификације програма је *идентификовање ученика* који су већ савладали градиво које је предвиђено да се обрађује.

Први корак у овој фази се састоји од тога да се процијене ученици који имају могућност да савладају нове материјале брже и квалитетније од осталих. Дакле, други корак идентификације кандидата се састоји од израде одговарајућих тестова и других техника за процјењивање специфичних исхода учења. Анализа ових резултата омогућава наставнику да направи квалитетан избор наставних активности и материјала који ће омогућити што боље развијање ученичког укупног потенцијала.

Као прво, ученици треба да детаљно разумију циљеве и процедуре сабијања, укључујући и природу замјене садржаја. О садржајима треба да се разговара са ученицима, те да се на основу тога одреди ниво познавања материје. Ови поступци могу да се састоје и из одговарања на питања из одређене области или писања есеја. Све податке, до којих се у овим поступцима дође, потребно је евидентирати, и на основу њих израдити извјештај.

Друга алтернатива је да се, након увођења у нову тему, свим ученицима да предтест о познавању садржаја из те теме. Тако се пружа прилика да сви ученици искажу своје знање и способности. На тај начин ће се издвојити они ученици који довољно познају садржаје из дате области, те ће се према њиховим интересовањима извршити адекватна замјена садржаја.

Завршна фаза процеса сабијања је један од најизазовнијих аспеката наставе, јер се заснива на *кооперативном доношењу одлука* и већ у њој може да се уочи креативност и ученика и наставника. Тада се улажу велики напори за прикупљање материјала за обогаћивање учионица, при чему у то треба укључити и библиотекарe, медијатекарe, те остале стручњаке. Обогаћеном

стратегијом ученици могу да се укључују у I, II или III етапу тријадног модела, као и да изаберу разне опције из континуума услуга. Убрзање може да укључује употребу уџбеника из наредног разреда. Све ове активности треба да одржавају одговарајући ниво тежине и изазова који је пропорционалан способностима и интересовањима ученика.

На одлуку о томе које активности изабрати као замјену за „досадне садржаје“ увијек утиче неколико фактора, као што су: вријеме, простор, доступност материјала и људских ресурса. Најбољи начин да се разумије сабијање наставног плана и програма је да се анализира евиденциони алат „Компактора“, који се користи у овом процесу. Наставници треба да попуне по један формулар за сваког ученика или за групу ученика сличних способности. Комплетне податке треба чувати у ученичким датотекама и редовно их ажурирати. Компактор је подијељен на три дијела.

Прва колона треба да садржи информације о циљевима учења и ученичким способностима у одређеним областима. У другој колони, потребно је укратко направити списак активности којима ће се замијенити основни програмски садржаји.

Колона три се користи за записивање информација о опцијама убрзања и обогаћивања.

Датум:		
Лица која су учествовала у компактирању:		
ИМЕ И ПРЕЗИМЕ: _____		
СТАРОСТ: _____ НАСТАВНИК _____		
ШКОЛА: _____ РАЗРЕД: _____ РОДИТЕЉ _____		
Области курикулума које треба разматрати за сабијање. Кратак опис основних садржаја који су планирани за назначени период. Процјена сабијања или докази који указују на потребу сабијања.	Процедуре за сабијање основних садржаја. Опште активности које ће се користити а које гарантују да ће у оквиру њих бити савладани садржаји из редовног НПП.	Убрзање или богаћење активности. Опште активности које ће се користити на напредном нивоу учења у свакој области редовног плана и програма.

Слика 1: Индивидуални водич за програмере (Компактор)

(Види: Reis, Burns, & Renzulli, 1992)

Темељна анализа Рензулијевих приједлога процедура (Рензули, Рејс и Смит, 1982), које се користе за модификацију наставних планова и програма и сагледавање услова који су неопходни за њихову примјену у нашој школској пракси, упућује на чињеницу да би те процедуре, уз обуку и добру вољу школских радника (наставника, директора, стручне службе), могле успјешно да се користе.

Организација наставе са даровитим ученицима

Да би наставни планови и програми оправдали своје постојање, требало би да буду обогачени садржајима и методама поучавања и учења који су прилагођени образовним потребама даровитих ученика. Такве садржаје треба обрађивати искључиво флексибилним темпом, са што више креираних проблемских ситуација, питања која покрећу више мисаоне процесе, истраживања, учења путем открића и сл.

Битно питање је и то како наставници реагују на ове савремене изазове, односно, како организују директан рад са даровитим ученицима и на којим претпоставкама га заснивају.

Табела 4. Организација наставе са даровитим ученицима

Одговори наставника	фрек.	%
У раду са даровитим ученицима ослањам се на њихова интересовања и мотивацију.	123	82
Не ослањам се на интересовања и мотивацију даровите дјеце јер смо обавезни да се држимо дефинисаног програма школе.	27	18
Приликом организовања рада са са даровитом дјецом не одвајам их у посебне просторије, али им припремам посебне задатке.	93	62
Понекад организујем рад са даровитом дјецом у засебној просторији.	9	6
Увијек их одвајам у посебну просторију.	9	6
Служим се активним методама учења које изискују додатна ангажовања на рјешавању задатих проблема.	30	20
Комбинујем активне и класичне методе учења.	75	50
Углавном се држим традиционалног начина учења јер даје најбоље резултате.	45	30

Резултати, наиме, показују да највећи број наставника приликом планирања и реализације задатака наставе узима у обзир индивидуална интересовања, способности и мотивацију даровитих ученика.

Што се тиче облика диференцијације који се примјењују приликом извођења наставног часа, добијени налази нам говоре да рад са даровитим ученицима у већини случајева није усмјерен на формирање хомогених група издвајањем у посебне просторије, односно, да се даровити ученици физички не

одвајају од њихових „недаровитих“ вршњака охрабрују и дају наду да би се у будућности наших школа таква пракса могла учврстити. Ђорђевић и сарадници (2007) долазе до података да су најчешћи облици рада са даровитим ученицима додатна настава, слободне активности, секције, фолклор.

Охрабрујући је и податак да већина анкетираних наставника (50,00%) користе активне методе у комбинацији са традиционалним, али није занемарив проценат ни оних наставника који се углавном држе традиционалних начина учења, односно, оних који не вјерују у позитивне ефекте активних метода. Објашњење за непримјењивање активних метода треба тражити у неопремљености школе за овакав рад, недостатаку програма, неспособности ученика и наставника да функционишу у новим околностима, али и у недостатку материјалне стимулације и времена. Три најчешћа разлога за непримјењивање неких посебних облика и метода рада (Види: Ђорђевић, 2005) према мишљењу наставника су што не постоји потребна опрема, посебни програми и одговарајући простор.

Досадашња пракса је показала да су ефикасни само они модели рада са даровитима који укључују све категорије ученика у рад, јер се на тај начин избјегавају многе слабости које настају издвајањем или груписањем даровитих ученика.

Обогаћени тријадни модел (Renzulli, 1977), нуди три нивоа: први и други ниво нуди за све ученике, а трећи ниво само за ученике изнадпросјечних способности.

У првој етапи ученици би требало да се изложе великом броју различитих подстицаја из окружења. То значи да учионице морају бити тако опремљене да се у њима налазе различита средства, материјали, књиге с којима ће ученици долазити у додир и бирати оно што је најзанимљивије за њих.

У другој етапи ученици већ активно раде на изабраним материјалима, гдје се и показује њихова креативност, способност, мотивација за изабрано подручје. Циљ друге етапе је развијање критичког, аналитичког и креативног мишљења, вјештина истраживачког рада, као и стварање позитивне слике о себи. У прву и другу етапу укључују се сви ученици, а не само они који су идентификовани као даровити.

У трећој етапи даровити ученици раде на истраживању стварних проблема које су самостално одабрали. На овом нивоу ученик мора да буде способан да сам формулише проблем, да одабере начин на који ће да га ријеши, да сакупи информације о њему, те, коначно, и да изнесе резултате свог истраживања. Циљ ове етапе је да ученика оспособи да задатак заврши до краја, тј. да добије видљив производ свога рада, што ће га даље мотивисати.

У садашњим условима има доста простора за отклањање и ублажавање утицаја наведених фактора на ефикасно планирање, припрему и реализацију активности са даровитим ученицима.

Дакле, упознавањем наставника са могућностима организације рада са даровитим, као и обезбјеђивањем неопходних материјалних и просторних услова, могуће је створити основу за имплементацију нових и изазовних модела. Један од најуспјешнијих модела за развој даровитости и талената у оквиру редовне наставе и ваннаставних активности, а чији су позитивни ефекти потврђени у пракси, је тријадни модел који је креирао Рензули (1977).

Друштвена афирмација даровитих ученика

Промоцијом даровитих ученика и њихових остварења у свим сегментима друштва директно се утиче на промјену система вриједности младих.

Организовањем разноврсних облика окупљања, као што су приредбе, квизови, такмичења, дани отворених врата, те објављивањем прилога који промовишу даровите ученике у часописима и другим средствима јавног информисања промовише се учење и знање као најбитнији предуслов за напредак једног друштва и његових чланова.

Табела 5. Друштвена афирмација даровитих ученика

Одговори наставника	фрек.	%
<i>У мом одјељењу постоје ученици који су постигли изузетан резултат ван школског програма.</i>	48	32
У мом одјељењу највећи успјеси су постигнути из математике, физике и других природних наука.	48	32
У мом одјељењу највећи успјеси су постигнути из језичко-лингвистичке науке.	39	26
У мом одјељењу највећи успјеси су постигнути из друштвених наука.	30	20
У мом одјељењу највећи успјеси су постигнути из сценске умјетности.	18	12

Услови за обезбјеђивање успјешне афирмације даровитих ученика остварују се кроз сарадњу са надлежним институцијама, локалном заједницом,

заједницама родитеља, али и кроз умрежавање са иностраним организацијама које имају исте или сличне циљеве.

Анализа одговора на ова питања показује да се унутар школа, ипак, у великој мјери утиче на развој даровитих потенцијала, али и да неафирмисање до сада постигнутих резултата представља велики недостатак. Имајући у виду да елите у модерној организацији друштва нису више случајни производ природе, већ дио образовног система, те да се оне регрутују у школи (Види: Аврамовић и Вујачић, 2009), намеће се потреба за промоцијом даровитости у свим сегментима друштва.

Проблем, највјероватније, лежи у неинформисаности наставника о могућностима повезивања са разним удружењима која се баве сличним питањима, у недовољној сарадњи између породице и школе, школе и локалне заједнице и сл.

Рензули (1994) је, такође, дао и добар приједлог за афирмацију даровитих ученика кроз „Конвенцију изума“ која се организује једном или више пута годишње и у оквиру које се представљају сви производи који су настали у обogaћеним кластерима. Детаљним сагледавањем описаног стања у нашим школама долази се до закључка да се, уз ефикасну организацију и формирањем менаџмента за рад са даровитим на државном, регионалном, општинском нивоу, модел обogaћене средине може успјешно примјењивати и контролисати и у нашим школама.

Приједлози

На основу анализе добијених података о стању у нашим школама, намеће се потреба за предузимањем извјесних мјера које би могле да допринесу рјешавању важних питања која су у директној вези са дидактичким специфичностима рада са даровитим ученицима:

Ово истраживање је само поставило могући путоказ у правцу даљих истраживања феномена даровитости у нашој средини. Чини се да се у овом тренутку неопходно определијелити за један од познатих теоријских концепата и сва истраживања фундирати на тим поставкама. Тешко је прецизно побројати све истраживачке задатке које би требало предузети како би се проширила знања и створио основ за примјену резултата истраживања. Са становишта васпитно-образовне праксе било би добро покренути свеобухватно интердисциплинарно истраживање које би обухватило филозофска, социолошка, педагошка, психолошка, дидактичка и демографска питања проблема даровитости. Један такав приступ би отворио простор за низ мањих акционих истраживања чији би резултати били имплементирани у васпитно-образовној пракси, а, такође, би доприносили стварању базе истраживачких података која би била коришћена у будућим истраживањима.

Литература

- Kraft T. & Semke E. (2008). *Kako otkriti i potaknuti darovitost*. Mozaik knjiga
- Maksić, S. (2006). *Podsticanje kreativnosti u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Reis, S. M., Burns, D. E. & Renzulli, J. S. (1992): *Curriculum compacting: The complete guide to modifying the regular curriculum for high ability students*, Mansfield Center, CT, Creative Learning Press.
- Renzulli J. (1977). *The enrichment triad model: A guide for developing defensible programs for the gifted and talented*, Mansfield Center, CT, Creative Learning Press.
- Renzulli J. S., Reis S. M., (1985): *The schoolwide enrichment model*, Creative Learning Press, Inc., Mansfield Center.
- Renzulli, J. S. (1992). *A general theory for the development of creative productivity through the pursuit of ideal acts of learning*, Minnesota Gifted Child Quarterly, 36 (4).
- Renzulli, J. S. (1994). *Schools for talent development: A practical plan for total school improvement*, Mansfield Center, CT, Creative Learning Press.
- Renzulli, J. S., Reis, S. M., & Smith, L. H. (1981): *The revolving door identification model*, Mansfield Center, CT, Creative Learning Press.
- Renzulli, J. S., Smith, L. H. & Reis, S. M. (1982): *Curriculum compacting: An essential strategy for working with gifted students*. The Elementary School Journal, 82, 185-194.
- Suzić, N. (2005). Interaktivna komunikacija u univerzitetskoj nastavi. U knjizi: D. Branković i saradnici: *Inovacije u univerzitetskoj nastavi*. Banja Luka: Filozofski fakultet, 115–137
- Ђорђевић, Б. и други (2007). *Одрасли о даровитој деци и младима*. Београд: Учитељски факултет.
- Симеуновић, В. и Спасојевић, П. (2009). *Савремене дидактичке теме*. Бијељина: Педагошки факултет.

Sanja Milić, Dubravka Kolundžić, Vlado Simeunović

MODELS OF WORKING WITH GIFTED STUDENTS

Summary

Since there is in the school system a clear need for education of gifted students under special programs, as well as providing practical guidance that could assist teachers interested in the developing programs in their schools, the paper has attempted to identify

the types of incentives that are created for gifted children in the school environment, and to suggest the methodological models that can be successfully implemented in the educational system of the Republic of Srpska.

The paper deals with issues directly related to the systematic identification of gifted children, team approach to working with gifted students, the development of special programs for the gifted, competency of teaching staff to work with gifted students, modeling of classes with gifted students, recognition of talent and gifted students in all society segments.

Key words: *gift, models of working with gifted students.*